

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

**щодо забезпечення самостійної роботи студентів
з дисципліни**

**«МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО: ОСНОВНІ ГАЛУЗІ ТА
ІНСТИТУТИ»**

(для бакалаврів)

МАУП

Київ 2016

Підготовлено професором кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Мацко А.С. та доцентом кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Шашковою-Журавель І.О.

Затверджено на засіданні кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства (протокол №8 від 21.04.2016 р.)

Схвалено Вченою радою Інституту права Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол №4/1 від 29.04.2016 р.)

Мацко А.С., Шашкова-Журавель І.О. . Методичні матеріали щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни „Міжнародне публічне право: основні галузі та інститути” (для бакалаврів). – К.: МАУП, 2016.

Методична розробка містить пояснювальну записку, тематичний план дисципліни, перелік тем для самостійного вивчення та завдання до них, список літератури.

МАУП

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Самостійна робота студентів (СРС) є складовою навчального процесу, важливим чинником, який формує вміння навчатися, сприяє активізації засвоєння студентами знань та їх реалізації в час, вільний від обов'язкових аудиторних занять.

Мета СРС з дисципліни „Міжнародне публічне право: основні галузі та інститути” – сприяти засвоєнню в повному обсязі навчальної програми та формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність. СРС забезпечує підготовку студентів до поточних аудиторних занять.

Завдання СРС – засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація здобутих знань, їх застосування при виконанні практичних завдань та творчих робіт, а також виявлення прогалин у системі знань із предмета.

Зміст СРС з дисципліни „Міжнародне публічне право: основні галузі та інститути” визначається навчальною програмою цієї дисципліни та забезпечується навчально-методичними матеріалами для практичних (семінарських) занять, методичними матеріалами для самостійної роботи студентів, конспектами лекцій, підручниками та навчальними посібниками з даної дисципліни.

Основними формами самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни „Міжнародне публічне право: основні галузі та інститути” є:

1. Опрацювання лекційного матеріалу та літературних джерел по темі лекції.

Важливе місце у СРС студентів відіграють лекції. Лекції слугують тим підґрунтям та інструментом, що спрямовують студентів у найбільш раціональному напрямі щодо вивчення навчальної дисципліни та надають йому знання в обсязі, необхідному для подальшого поглибленого вивчення навчальної дисципліни, роз'яснюють найбільш складні поняття та положення навчальної дисципліни. Плідна робота студентів на лекціях є запорукою подальшого успішного оволодіння тим необхідним масивом знань, що сприятиме формуванню із студента фахівця з необхідним рівнем знань та навичок. На початку лекції, як правило, викладач оголошує тему лекції, план її проведення та необхідну навчальну літературу і нормативно-правові джерела. Крім того, посилання на наукову і спеціальну літературу, а також нормативно-правові джерела здійснюються викладачем в ході проведення лекції. Тому під час лекції студенти повинні уважно слухати викладача, аналізувати отримувану інформацію, а також конспектувати найбільш важливі та необхідні масиви інформації, що надається. В кінці лекції студент може задати викладачеві питання щодо роз'яснення незрозумілих положень прослуханої лекції. Належне ведення конспекту під час лекції сприятиме збереженню необхідної інформації та надасть йому змогу в подальшому проаналізувати її.

2. Вивчення навчального матеріалу з підручників, навчальних посібників, робота з нормативно-правовими джерелами, опрацювання матеріалу за періоджерелами, науковою і спеціальною літературою.

Працювати із підручниками, навчальними посібниками та нормативно-правовим джерелами, науковою і спеціальною літературою необхідно так, щоб отримати з них максимум теоретичних знань та необхідних відомостей. При роботі з цими джерелами студент, в першу чергу, повинен ознайомитись

із їх змістом, щоб визначити, чи необхідно опрацювати дане джерело і чи має воно відношення до навчального курсу, що вивчається, а лише після цього відбирає необхідний для вивчення матеріал з цього джерела (глави, розділи і т. ін.) та розпочинає його вивчення. При опрацюванні матеріалу необхідно з'ясувати суть питання, що вивчається, не уникаючи при цьому визначення суті незрозумілих чи незнайомих слів, термінів та не з'ясувавши їх змісту у словниках, довідниках, контексті речення. При вивченні матеріалу за підручником, навчальним посібником, роботі із науковою і спеціальною літературою необхідно аналізувати прочитане із прослуханою та законспектованою лекцією, робити логічні висновки, відмічати незрозумілі положення з метою їх подальшого з'ясування на практичному занятті. Тому під час опрацювання студентом матеріалу за підручником, навчальним посібником, опрацюванні матеріалів нормативно-правових актів бажано і необхідно відпрацювати зручну для себе певну систему позначень (підкреслювання, помітки на полях книги чи нормативно-правового акту, виписки, позначення маркерами різних кольорів, формулювання інших авторів та нормативно-правових джерел, посилання на інші джерела, виписки необхідних відомостей на окремих листках та ін.) та фіксації опрацьованого матеріалу. Крім того, при роботі із науковою та спеціальною літературою студент може отримати посилання на джерела не вказані в навчально-методичному комплексі, що є, безперечно, цінним для самостійного поглибленого вивчення правового матеріалу.

3. Підготовка до практичних занять.

Мета практичних занять полягає у закріпленні і поглибленні набутих теоретичних знань студентів, опануванні навичками застосування цих знань при вирішенні конкретних ситуативних питань, контролі засвоєння матеріалу, стимулювання самостійної роботи студентів над вивченням навчальної дисципліни, засвоєння ними основних положень та вивчення специфіки галузі права.

Основою для підготовки до **практичних занять** є методичні матеріали щодо підготовки до практичних занять. Тематичним планом передбачено проведення практичних занять з основних тем дисципліни. На практичних заняттях використовуються різні форми та методи контролю знань студентів: усне опитування, дискусія, реферативні повідомлення та їх обговорення, вирішення практичних завдань, тестовий контроль.

Специфіка практичних занять з дисципліни „**Міжнародне публічне право: основні галузі та інститути**” полягає в тому, що під час їх проведення значна увага зосереджується на поєднанні глибокого опанування теоретичним матеріалом з зосередженням на вирішенні практичних завдань, які передбачені планами практичних занять та/або підготовлені викладачем до кожного конкретного заняття.

Практичні заняття можуть проходити в різних формах: співбесіда, доповідь, реферативна доповідь, дискусія, колоквиум, рольові ігри, складання процесуальних документів та ін.

Найбільш продуктивними і раціональними формами заняття є співбесіда та дискусія, поєднані з розглядом конкретних ситуацій. Студент, приймаючи участь у практичному занятті, при обговоренні того чи іншого питання повинен:

- чітко формулювати основні теоретичні положення;
- обґрунтовувати і доводити свої міркування і твердження;
- давати повну і стислу відповідь на поставлене запитання;
- доповнювати доповідача та ін.

У процесі самостійної підготовки до практичних занять студенти повинні всебічно розглянути і усвідомити зміст питань, що виносяться на заняття, опрацювати необхідну літературу (підручники, навчальні посібники, наукову та спеціальну літературу) та нормативно-правові джерела. Перевірку засвоєння своїх знань студенти здійснюють за допомогою питань для самоконтролю.

При підготовці до практичних занять та у процесі самостійної роботи студентів значну допомогу може надати використання різноманітних технічних засобів та технологій (комп'ютер, відеотехніка, мережа Internet, інформаційні банки даних). Найбільш зручним для використання у навчальному процесі є комп'ютер, оскільки він допомагає здійснювати пошук і систематизацію необхідної інформації, мінімізує витрати часу на такі дії, оптимізує самостійну роботу студентів, надає доробкам студентів закінченого і естетичного вигляду.

4. Розв'язання ситуаційних задач.

СРС включає також самостійне розв'язання задач, що дає можливість практично перевірити засвоєння теоретичних знань. Завдання та задачі складені на основі фактів, подій та документів міжнародного життя, практики судових та інших органів, опублікованого Практикуму в судах, органах юстиції, прокуратури та ін. Умови задач не завжди можуть точно співпадати з реальними датами, ситуаціями та обставинами, оскільки переслідують перш за все навчальну мету. Вирішення завдань та розв'язання задач допоможе студентам на основі засвоєного ними навчального, наукового, нормативного та документального матеріалу зробити адекватну правову оцінку конкретної ситуації чи пов'язаним з нею існуючим концептуальним підходам, виробити та обґрунтувати свою власну позицію з існуючого питання, а в ряді випадків сформулювати пропозиції, направлені на удосконалення засобів та способів регулювання міжнародних правовідносин.

5. Написання рефератів.

Важливим засобом у засвоєнні знань є написання та доповідь на заняттях **рефератів**. Тематика рефератів пропонується за визначеними темами. **Мета реферативної доповіді** полягає в засвоєнні студентами основних аспектів розкритої у реферативному дослідженні теми, формуванні запитань, проведенні дискусії. В рефератах на основі аналізу та узагальнення наукового матеріалу порівнюються різні погляди науковців на певну

проблему і визначається власна позиція студента з викладенням відповідних аргументів.

Реферат повинен бути оформлений належним чином. На титульному аркуші студент повинен зазначити назву ВУЗу, кафедри, повну назву теми реферату, своє прізвище та ініціали, також вчену ступінь, звання, прізвище та ініціали наукового керівника, місце та рік написання реферету.

Для написання реферату студент повинен скласти план, який розкриває зміст обраної теми (вступ, в якому коротко обґрунтовується актуальність обраної теми; основна частина, де розкривається зміст теми реферату, та закінчення, де формуються висновки, оцінки, пропозиції).

Викладення матеріалу повинно бути стислим, точним, послідовним, самостійним. Плагіат наукових праць з обраної теми не допускається. В кінці реферату обов'язково наводиться список використаних джерел.

При написанні реферату слід робити зноски на використані джерела. Посилання оформляється у квадратних дужках з указанням сторінки.

Наприклад:

В науці міжнародного права загальноприйнято, що ...[23, с.157; 53, с.38;]. При цьому слід мати на увазі, що ...

Обсяг реферату складає 10-15 сторінок рукописного тексту або 8-9 сторінок машинописного чи комп'ютерного виконання на папері формату А-4. Структура реферату: вступ (1-2 ст.), основна частина (8-10 ст.), висновки (1-2 стор.), список літератури.

Критерії оцінювання самостійної роботи:

оцінка „відмінно” – виставляється студенту, який показує послідовне, глибоке і змістовне розуміння й знання сутності даної теми, вільно оперує поняттями і термінологією;

оцінка „добре” – виставляється студенту, який грамотно розкриває сутність теми, добре володіє термінами дисципліни, але допускає несуттєві помилки, неповністю розкриває зміст обраної теми;

оцінка „задовільно” – виставляється студенту, який поверхово і не в повному обсязі викладає суть даної теми, допускає багато помилок при викладенні матеріалу;

оцінка „незадовільно” – виставляється студенту, який не знає суті поставлених питань, при побудові відповіді допускає грубі помилки, не орієнтується в сутності матеріалу, не розкриває змісту аналітичних питань.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ **„Міжнародне публічне право: основні галузі та інститути”**

№	Назва змістового модуля і теми
Змістовий модуль 1. Міжнародно-правові норми, що визначають правовий статус суб'єктів міжнародного права та регулюють їх взаємовідносини	
1	Право міжнародних організацій
2	Право міжнародних договорів
3	Право зовнішніх зносин (дипломатичне і консульське право)
Змістовий модуль 2. Міжнародно-правовий захист людини у мирний та у воєнний час	
4	Міжнародне право прав людини
5	Міжнародне гуманітарне право
6	Міжнародне трудове право
Змістовий модуль 3. Міжнародно-правові норми щодо посилення міжнародної безпеки	
7	Міжнародно-правові засоби вирішення міжнародних спорів і конфліктів
8	Міжнародне кримінальне право
9	Міжнародне атомне право
Змістовий модуль 4. Міжнародно-правові норми щодо регулювання співробітництва у світовому співтоваристві	
10	Міжнародне економічне право
11	Міжнародне морське право
12	Міжнародне повітряне та космічне право
Разом годин: 270	

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

з дисципліни «Міжнародне публічне право: основні галузі та інститути»

Змістовий модуль 1. Міжнародно-правові норми, що визначають правовий статус суб'єктів міжнародного права та регулюють їх взаємовідносини

Тема 1. Право міжнародних організацій

1. Поняття та класифікація міжнародних організацій.
2. Юридична природа міжнародних організацій.
3. Міжнародні конференції.
4. Організація Об'єднаних Націй.
5. Спеціалізовані установи ООН.
6. Регіональні міжнародні організації.

Темі рефератів:

1. Міжнародні організації. Членство в міжнародних організаціях. Теорія наднаціональності і її застосування на практиці.
2. Міжнародні неурядові організації.
3. Міжнародна організація праці (МОП): структура, порядок прийняття рішень, повноваження, акти. Принцип трипатризму в діяльності МОП.
4. Рада Європи: установчі документи, цілі і принципи, членство, структура органів, основні напрямки співробітництва.

Задачі.

1. Чи є міжнародними організаціями Комуністична партія Китаю; Генеральна Асамблея ООН; ООН; Рада Європи; ЮНЕСКО; Міжнародний Суд ООН; Міжнародний трибунал по Югославії; НАТО; ЕКОСОП ООН; Міжнародний комітет Червоного Хреста; Міжнародний валютний фонд; СОТ; Рада голів держав СНД; Асоціація міжнародного права?

2. Відповідно до Статуту ООН Генеральна Асамблея ООН має повноваження: обговорювати питання чи справи в рамках Статуту; робити рекомендації членам ООН чи Раді Безпеки по будь-яким таким питанням чи справам; розглядати загальні принципи співробітництва в справі підтримки міжнародного миру і безпеки; звертати увагу Ради Безпеки на ситуації, які могли б загрожувати міжнародному миру і безпеці; рекомендувати заходи мирного владнання будь-якої ситуації незалежно від її походження, яка, на думку Асамблеї, могла б порушити загальне благополуччя чи дружні відносини між державами.

Які правові наслідки відповідних дій Генеральної Асамблеї ООН в кожному з цих випадків?

3. В 1971 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюцію, згідно якої місце Китаю в ООН зайняли представники уряду КНР (Пекін). Представники уряду Тайваню членство в ООН не отримали. З тих пір Тайвань веде кампанію по поверненню членства в ООН. В 1997 р. уряди дев'яти країн направили листи Генеральному секретарю ООН з проханням включити в порядок денний чергової сесії Генеральної Асамблеї ООН питання про членство Тайваню. Однак більшість держав, в тому числі Росія, були проти обговорення цього питання.

Представники Тайваню заявили, що «населення Китайської Республіки на Тайвані – 21 млн людей, це більше, ніж чисельність населення абсолютної більшості, майже 2/3 країн – членів ООН. До тих пір, поки громадянам Тайваню не буде надано право голосу в ООН, ця світова організація не може вважатися універсальною». Серед доводів Тайваню фігурували такі історичні аналогії з ФРН і НДР, Північною і Південною Кореєю.

Хто може претендувати на членство в ООН? Який порядок прийняття держав в члени ООН? Вирішіть справу.

4. У випадку протиріччя положень резолюцій Генеральної Асамблеї і Ради Безпеки ООН держави-члени ООН повинні дотримуватись (виберіть

правильну відповідь): резолюцію Генеральної Асамблеї ООН; резолюцію Ради Безпеки ООН; інше.

5. Вищим виконавчим органом Європейського Союзу є Рада Європейського Союзу. Акти Ради приймаються або одногосно, або кваліфікованою більшістю голосів у відповідності з квотами: Великобританія і ФРН – по 10 голосів, Іспанія – 8, Бельгія – 5, Данія – 3 і т.д. таким чином, держави-члени ЄС володіють не рівною кількістю голосів при прийнятті рішення в Раді.

Чи означає такий розподіл кількості голосів у держав-членів Європейського Союзу порушення принципів суверенної рівності держав?

6. На своїй другій сесії в 1967 р. ЮНКТАД звернулася до Генеральної Асамблеї з проханням включити в її установчу програму положення, що дозволяє застосовувати санкції до держав-членів. ЮНКТАД планувала виключити з своїх рядів ПАР за проведення злочинної політики апартеїду. Генеральна Асамблея ООН звернулася за роз'ясненням в юридичний комітет. Які рекомендації можна зробити в даному випадку? Вивчіть особливості статусу спеціалізованих установ ООН і порядок їх взаємодії з ООН.

7. На початку березня 2001 р. в Швейцарії відбувся загальнонаціональний референдум, на якому 77% населення країни висловились проти негайного початку переговорів з Європейським Союзом стосовно вступу в цю організацію.

Які існують аргументи за і проти вступу Швейцарії в Європейський Союз? Чи можливо в найближчий час вступ України в цю організацію? Чи є доцільним членство України в Європейському Союзі?

Література: [3, 11-15]

Тема 2. Право міжнародних договорів

1. Поняття і джерела права міжнародних договорів.
2. Поняття міжнародного договору. Класифікація міжнародних договорів.

3. Укладення міжнародних договорів.
4. Дія договорів, їх застосування і тлумачення.
5. Недійсність, призупинення або припинення дії договорів. Внесення змін до договорів.
6. Забезпечення виконання міжнародних договорів.

Теми рефератів:

1. Застереження до міжнародних договорів. Умови правомірності застережень.
2. Роль ООН та її органів в формуванні і реалізації норм права міжнародних договорів.
3. Підстави недійсності міжнародних договорів та правові наслідки недійсності міжнародних договорів.
4. Підстави припинення дії міжнародних договорів та правові наслідки припинення дії міжнародних договорів.

Задачі.

1. Які з перерахованих документів є міжнародними договорами:
  - 1) Статут Організації Об'єднаних Націй 1945 р.;
  - 2) Декларація про принципи міжнародного права 1970 р.;
  - 3) Паризька хартія для нової Європи 1990 р.;
  - 4) Заключний акт Наради з безпеки і співробітництва в Європі 1975 р.;
  - 5) Протокол, що стосується статуту біженців 1967 р.;
  - 6) Правила процедури для скликання міжнародних конференцій держав 1949 р.;
  - 7) Статут Міжнародного Суду ООН;
  - 8) Заява глав держав Співтовариства Незалежних Держав про недопущення застосування чи загрози застосування сили і вирішення спірних питань шляхом переговорів;
  - 9) Визначення агресії. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 1974 р.;
  - 10) Статут Міжнародного кримінального суду 1998 р.;

- 11) Рішення Ради Безпеки ООН на основі ст. 41 Статуту ООН про введення санкцій проти Іраку;
- 12) проект статей про відповідальність держав, підготовлений Комісією міжнародного права ООН.

2. Під час щорічної зустрічі глав урядів азіатських держав прем'єр-міністри Японії і Тайвані виступили зі спільною заявою, що жоден з урядів (ні Японії, ні Тайваню) не буде застосовувати торгові санкції проти іншої сторони протягом двох років.

Чи можна розглядати таку заяву в якості міжнародного договору?

3. Виберіть правильну відповідь (відповіді) з пропонованих варіантів.

1. Сторонами в міжнародному договорі є:

- а) основні і похідні суб'єкти міжнародного права;
- б) суб'єкти міжнародного права, що володіють договірною правоздатністю;
- в) учасники міжнародних відносин.

2. Однією з стадій укладення міжнародних договорів є:

- а) новація;
- б) парафування;
- в) пролонгація.

3. Відмова держави від договору з попереднім попередженням інших учасників, коли така відмова, її порядок і умови прямо передбачені договором, – це:

- а) денонсація;
- б) анулювання;
- в) припинення договору за згодою сторін.

4. Підставою відносної недійсності договору є:

- а) протиріччя імперативній нормі *jus cogens*;
- б) явне порушення особливо важливої норми внутрішнього права держави, що стосується компетенції укладати міжнародні договори;

в) згода держави на його обов'язковість була виражена в результаті застосування сили чи погрози силою у відношенні держави чи його представника.

5. Міжнародний договір згідно Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. укладається:

- а) тільки в письмовій формі;
- б) в усній формі;
- в) як в усній, так і в письмовій формі.

6. Положення міжнародних договорів, що передбачають зобов'язання для третіх сторін, поширюються:

- а) без згоди третьої держави;
- б) якщо учасники договору мають намір зробити це положення засобом створення зобов'язання і третя держава приймає на себе в письмовому вигляді це зобов'язання;
- в) тільки за згодою третьої держави.

7. Міжнародні договори України є частиною:

- а) національного законодавства;
- б) міжнародної нормативної системи;
- в) правової системи України.

8. Один з способів вираження згоди на обов'язковість міжнародного договору:

- а) підписання *ad referendum*;
- б) голосування;
- в) затвердження;
- г) парафування.

9. Якщо міжнародним договором передбачені інші правила, ніж законом України, то застосовуються положення:

- а) будь-якого міжнародного договору;
- б) українського закону;

в) міжнародного договору, згоду на обов'язковість якого було виражено у формі закону.

10. Міжнародний договір підлягає реєстрації в Секретаріаті ООН після:

- а) вираження згоди на його обов'язковість всіма державами, що беруть участь в переговорах;
- б) набрання чинності;
- в) ратифікації;
- г) прийняття і підписання.

4. Генпрокуратура України в 1994 р. порушила кримінальну справу по факту зриву виконання міжурядової угоди між Україною і Узбекистаном про поставки бавовни в обмін на український цукор. За повідомленням прес-центру Генпрокуратури, основним винуватцем невиконання угоди є Національний банк України (НБУ). Він не виконав постанову кабінету міністрів про забезпечення оплати текстильної сировини, що поставляється. Цей документ зобов'язував НБУ надати Держкомітету по легкій і текстильній промисловості допомогу в отриманні кредитів для сплати вартості цукру. Допомогу не було надано, а в результаті від простою підприємств держава понесла втрати в розмірі 3 трлн. Карбованців.

В інтерв'ю газеті „Київські відомості” перший заступник голови правління НБУ Володимир Стельмах відкинув звинувачення на адресу банку. Він заявив, що в кінці 1993 р. НБУ взагалі не відкривав нових кредитних ліній, за виключенням тих, які забезпечували фінансування конверсійних програм.

Було також відмічено, що згідно з українським законодавством Держкомлегтеспром взагалі не мав права брати кредит у НБУ. Необхідні кошти, на думку банкіра, уряд України повинен був перерахувати Комітету цільовим призначенням.

Чи поширюється на міжурядові угоди, подібні описаній в цій задачі, дія основних правових принципів права міжнародних договорів?

Які конкретно положення застосовуваних міжнародно-правових актів можуть бути використані при виробленні позиції для оцінки ситуації, описаної в задачі?

Які з згадуваних в задачі суб'єктів міжнародного і внутрішньодержавного права є відповідальними за виконання зобов'язань, встановлених угодою України і Узбекистану?

Чи мають міжнародно-правове значення юридичні факти, на підставі яких українська прокуратура порушила кримінальну справу?

Чи може справа про невиконання українською стороною угоди з Узбекистаном бути передана на розгляд міжнародній судовій інстанції?

Література: [9, 26-30]

Тема 3. Право зовнішніх зносин (дипломатичне і консульське право)

1. Поняття права зовнішніх зносин.
2. Система органів зовнішніх зносин.
3. Дипломатичні представництва, їх види і функції. Дипломатичні привілеї та імунітети.
4. Дипломатичне право міжнародних організацій.
5. Правовий режим спеціальних місій.
6. Встановлення консульських відносин і організація консульських установ. Консульські функції.
7. Консульські привілеї та імунітети.

Тема рефератів:

1. Застереження до міжнародних договорів. Умови правомірності застережень.
2. Роль ООН та її органів в формуванні і реалізації норм права міжнародних договорів.

3. Підстави недійсності міжнародних договорів та правові наслідки недійсності міжнародних договорів.

4. Підстави припинення дії міжнародних договорів та правові наслідки припинення дії міжнародних договорів.

Задачі.

1. В будівлі генконсульства України в м. Тюмень спалахнула пожежа. Компетентні органи звернулись в консульство з проханням дозволити тушіння пожежі. В консульстві відповіли, що глава консульства відсутній, а тільки він може вирішити ці питання.

Через деякий час, так и не отримавши згоди, пожежарні увійшли в приміщення консульства і приступили до тушіння пожежі.

Дайте правову оцінку ситуації. Порівняйте положення Віденської конвенції про консульські зносини 1963 р. і Консульської конвенції між Російською Федерацією і Україною з питань регулювання недоторканості.

2. При відкритті дипломатичного представництва України на території держави А, влада держави А не погодилась з запропонованою кількістю співробітників посольства – 200 чоловік і запропонувала скоротити її до 150 чоловік.

Яким чином регулюються питання про чисельність персоналу Віденською конвенцією 1961 р.? Яким чином може бути вирішена ця ситуація?

3. В яких з нижче перерахованих випадків виключається юрисдикція держави перебування у відношенні дій консульських посадових осіб, що користуються імунітетом (за Віденською конвенцією про консульські зносини 1963 р.): 1) публічне розголошення посадових взаємовідносин; 2) несплата боргу за обслуговування; 3) незаконне ввезення наркотиків; 4) відмова консула у видачі в'їздної візи; 5) заподіяння консулом шкоди в результаті ДТП при поїзді у службових справах; 6) необережне вбивство місцевого громадянина в результаті хуліганських дій; 7) оренда будівлі для потреб представництва; 8) перевищення влади, розтрата; 9) вбивство на

підставі ревнощів; 10) шпіонаж; 11) розголошення консулом причин відмови у видачі візи, що нанесло шкоду репутації.

В компетенції якого органу знаходиться вирішення питання про те, була чи не була консульська посадова особа при виконанні службового обов'язку?

4. Приміщення посольства держави А захопили терористи і використовують в якості позиції для стрільби.

Чи можливо з метою припинення їх дій проникнути в приміщення посольства незважаючи на ст. 22 Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 р., в якій говориться: «Приміщення представництва недоторканні. Влада держави перебування не може проникати в ці приміщення інакше як за згодою глави представництва?»

Чи може влада держави перебування затримати іноземного дипломата, якщо останній, перебуваючи в нетверезому стані, йде по вулиці з вогнепальною зброєю?

5. В український арбітражний суд звернулась іноземна компанія з позовом до українського відповідача. В якості документу, що підтверджує правовий статус фірми в Індії, було надано документ англійською мовою з різними штампами і підписами. Суд відмовив в порушенні арбітражного провадження, посилаючись на відсутність легалізації представлених документів.

Назвіть порядок легалізації іноземних документів для надання в органи України. Яка роль в процесі легалізації відводиться консульським установам?

6. 31 жовтня 1997 р. співробітниками нью-йоркської поліції було спровоковано дипломатичний інцидент, що виразився в тому, що Постійний представник Російської Федерації (РФ) при ООН С.В.Лавров був тимчасово позбавлений фізичної можливості на власному службовому автомобілі проїхати до споруди ООН, куди він прямував для виконання своєї офіційної місії – участі в засідання Раді Безпеки цієї організації. В зв'язку з цим інцидентом МЗС Росії заявило тимчасовому повіреному в справах США в Москві, що російська сторона обурена вторгненням американських

поліцейських в автомашину вказаного дипломата (у водія відібрали ключі від авто) і серйозно занепокоєна бездіяльністю компетентних офіційних органів США, які фактично допустили подібне переслідування російських представників. Було також заявлено, що склалося враження, що грубе порушення Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 р. вчинено в Нью-Йорку навмисно, при чому Державний Департамент США робить вигляд, що нічого, щоб заслужувало на його увагу не відбувається.

Яку юридичну оцінку ви б могли дати цій ситуації з огляду на конкретні положення Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 р. та інших міжнародно-правових актів, що встановлюють перелік привілей та імунітетів дипломатичних представництв і дипломатичних представників держав в країні їх акредитування?

7. У подружжя, один з яких – громадянин Росії, а інший – громадянин України, народилась дитина. Місце народження – Білорусь. Подружжя не має спільного місця проживання. Батьки дитини звернулись в російське консульство в Республіці Білорусь з проханням зареєструвати дитину як громадянина РФ.

Яку відповідь отримають батьки дитини від робітників консульства?

Література: [3, 31-35]

Змістовий модуль 2. Міжнародно-правовий захист людини у мирний та у воєнний час

Тема 4. Міжнародне право прав людини

1. Поняття та система міжнародного права прав людини.
2. Класифікація договорів з прав людини і міжнародні стандарти в сфері прав людини.
3. Особливості міжнародного захисту прав людини як галузі міжнародного права. Галузеві принципи міжнародного захисту прав людини.

4. Механізми міжнародного співробітництва в сфері прав людини.
5. Механізми міжнародного контролю за дотриманням прав людини.

Теми рефератів:

1. Становлення та розвиток інституту захисту прав людини в міжнародному праві.
2. Діяльність ООН в сфері захисту прав людини.
3. Конвенційний механізм реалізації норм міжнародного права прав людини.
4. Порівняльна характеристика системи захисту прав людини: за Міжнародним пактом про громадянські та політичні права і за Європейською конвенцією про захист прав людини та основних свобод.
5. Механізм реалізації Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод.

Задачі.

1. Згідно зі ст.11 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 р.: «Держави-учасниці даного Пакту, визнають право кожного на достатній життєвий рівень для нього і його сім'ї, який включає достатнє харчування, одяг і житло, і на безперервне покращення умов життя. Держави-учасниці вживатимуть належні заходи для забезпечення здійснення цього права, визнаючи важливе значення в цьому відношенні міжнародного співробітництва, ґрунтованого на вільній згоді».

Чи може український громадянин звернутися в міжнародні юрисдикційні органи зі скаргою на український Уряд, якщо він вважає, що заробітна плата, яку він отримує, не забезпечує достатнього життєвого рівня для нього самого і для членів його сім'ї?

2. З метою боротьби з Ірландською республіканською армією (ІРА) влада Північної Ірландії з серпня 1971 р. по грудень 1975 р. ввела в дію ряд актів, які допускали позасудові арешти та затримання. Режим поводження з заарештованими передбачав, зокрема, застосування наступних методів для

дезорієнтації («позбавлення сенсорного сприйняття»): а) стояння біля стіни протягом декількох годин в розпластаному положенні; б) одягання капюшонів, які знімали тільки під час допитів; в) шумовий вплив – утримання до допитів в приміщенні при постійному і гучному звуці; г) позбавлення сну тих, хто очікує на допит; д) позбавлення їжі і води безпосередньо перед допитами.

Чи мало місце порушення ст.3 Конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 р.?

При вирішенні задачі прийміть до уваги наступні обставини: використання цих методів допомогло виявити 700 членів ІРА; використання цих методів не викликало тілесних ушкоджень крім втрати ваги і гострих психічних симптомів у деяких в'язнів; ці заходи застосовувались з метою виявлення терористичних актів, що призвели до смерті в загальній кількості більше 1100 людей.

3. В Литві в терміновому порядку з роботи звільняються особи, які в минулому служили в органах радянської держбезпеки. Вже відсторонені від роботи шість прокурорів, ряд чиновників міністерств та відомств, не говорячи вже про рядових співробітників державних і приватних підприємств.

Такі перші результати набрання чинності законом про обмеження трудової діяльності бувших робітників КДБ, у відповідності до якого вони протягом 10 років не зможуть працювати в структурах держуправління, банках, правоохоронних органах, на дипломатичній службі і на стратегічних господарських об'єктах, наприклад, в цивільній авіації, на залізниці. У бувших співробітників спецслужб була надія на Конституційний суд, до якого звернулась група законодавців, які не погодились з такою заборонаю на професії. Навіть президент Литви Валдас Адамкус неочікувано виступив на їх захист і наклав вето на цей закон. На його думку, питання обмеження прав людини на працю повинен вирішувати не сейм, а суд. Негативно висловились і багато авторитетних юристів, які вважали, що ці люди

працювали в рамках діючих на той час законів, а в подальшому є законослухняними і лояльними громадянами – за що їх карати? Однак Конституційний суд всупереч всіх прогнозів підтвердив легітимність цього нормативного акту, що правда, за умови, що звільнені на його основі зможуть опротестувати рішення роботодавців в судовому порядку.

Передбачається, що роботу втратять близько 400 осіб.

Яку правову оцінку можна дати здійснюваній в Литві кампанії щодо обмеження бувших робітників КДБ СРСР з точки зору відповідних положень нормативних актів?

На скільки обґрунтовані (необґрунтовані) позиції Конституційного суду, з однієї сторони, і Президента Литви, з іншої, в питанні, яке пов'язане з оцінкою правового статусу бувших робітників КДБ СРСР як таких, що заслуговують прийняття по відношенню до них репресивних заходів?

Які процедурні форми слід було б вважати легітимними по відношенню осіб, трудова діяльність яких розверталась в якості робітників КДБ СРСР, при вирішенні питання про можливість посідання ними посад в правоохоронних органах, на стратегічних господарських об'єктах, на транспорті і т.д.?

Які процедурні правила могли б використати особи, що підлягають переслідуванню в зв'язку з їх попередньою службою в КДБ СРСР, для того, щоб добитися визнання неправомірності подібної ситуації?

4. Чотирнадцятирічна дівчинка, громадянка Швеції, пішла з дому, щоб проживати разом з молодим чоловіком, своїм другом. Її батьки звернулися до влади і дівчинку було примусово повернено додому. Чи було порушення ст..8 Конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 р.?

Література: [4, 40-45]

Тема 5. Міжнародне гуманітарне право

1. Поняття і джерела міжнародного гуманітарного права.

2. Основні інститути міжнародного гуманітарного права.
3. Збройні конфлікти в сучасному світі та їх класифікація.
4. Міжнародне право про захист жертв війни.
5. Режим військової окупації. Поняття нейтралітету.
6. Міжнародне гуманітарне право і миротворчі сили ООН. Забезпечення норм міжнародного гуманітарного права.

Теми рефератів:

1. Міжнародне гуманітарне право і право прав людини.
2. Функції Міжнародного комітету Червоного Хреста та його роль в збройних конфліктах.

Задачі.

1. В статті 32 IV Конвенції про закони і звичаї сухопутної війни 1907 р. зазначено: «Парламентером вважається особа, уповноважена однією з воюючих сторін вступити в переговори з іншою і має білий прапор. Як сам парламентар, так і трубач, горніст чи барабанщик, особа, що несе прапор, і перекладач, що його супроводжують, користуються правом недоторканості». Чи порушується недоторканість парламентаря, якщо йому зав'язують очі під час прямування через позиції противника?

Чи можна вважати віроломством ситуацію, коли до неприятеля висилають парламентаря з метою отримання перепочинку чи відступити, поки тривають переговори?

2. Протягом 1990-х років на територію США постійно прибували морським шляхом біженці з Куби. Загальний кількість кубинських біженців перевищила 100 тис. чоловік.

Уряд США прийняв рішення припинити практику автоматичного надання дозволу на в'їзд кубинцям, що досягли їх берегів. В 1996 р. влада США вжила заходи щодо депортації кубинців, які не мають діючих віз США, як незаконних іммігрантів.

Чи відповідають дії органів влади США по відношенню до кубинських біженців нормам Конвенції ООН про статут біженців 1951 р.?

3. Чи втрачають силу під час війни наступні договори: про правову допомогу; про боротьбу зі злочином геноциду; про допомогу пораненим і військовополоненим; про консульські імунітети?

Чи поновлюють дію ці договори після закінчення військових дій?

4. 20 грудня 1989 р. збройні сили США чисельністю близько 20 тис. чоловік вторглися на територію Панами, взяли столицю під свій контроль. Вони вчинили розправу над мирним населенням (за деякими даними, близько 3 тис. чоловік цивільного населення вбито, стільки ж поранено і приблизно 50 тис. чоловік залишились без житла), а главу держави генерала Норьєгу 4 січня 1990 р. заарештували і вивезли в США для передачі суду.

Поки продовжувалась операція в Панамі, США не вживали ніяких заходів для забезпечення громадської безпеки і порядку в окупованому місті. В результаті цим скористалась група панамців, яка почали грабувати комерційні установи столиці, причому збитки склали декілька мільйонів доларів США. Власники комерційних установ, що постраждали від грабежів, звернулись до судів США з позовами проти уряду країни, вимагаючи компенсацію за збитки у відповідності до законодавства США.

На підкріплення позовних вимог позивачі в основному опирались на відповідні положення IV Гаазької конвенції про закони і звичаї війни від 18 жовтня 1907 р. та Додатковий протокол до неї (ст. 42 і 43).

Чи повинен американський суд визнати окупацію з боку США? Чи несе відповідальність в даному випадку держава за дії своїх збройних сил?

5. В статті 79 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів 1977 р. (Протокол I), зазначено: «Журналісти, що перебувають в небезпечних професійних відрядженнях в районах збройного конфлікту, розглядаються як цивільні особи...»

Чи можна застосовувати збройну силу до переодягненого в військову форму журналіста? Якщо журналіст потрапив в полон, що слід з ним робити? Чи несе відповідальність журналіст за свої твори? Чи може противник якимось чином карати журналіста, якщо він вважає, що інформація, яка викладається в статтях цього журналіста, є хибною і сприяє розпалюванню національної ворожнечі?

6. Виберіть правильну відповідь (відповіді) з наступних варіантів:

1. зі скаргою про застосування тортур можна звернутися в:

- а) Комітет ООН з ліквідації расової дискримінації;
- б) Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ);
- в) Міжнародний суд ООН;
- г) Комітет ООН проти тортур;
- д) Комітет ООН з прав людини;

2. скарги про порушення прав і свобод людини уповноважений розглядати:

- а) Комітет ООН з прав дитини;
- б) Міжнародний суд ООН;
- в) ЄСПЛ;
- г) Комісія СНД з прав людини;

д) Верховний комісар ООН з прав людини;

3. зі скаргою про порушення прав людини в ЄСПЛ має право звертатися:

а) держава;

б) особа;

в) група осіб;

г) неурядова організація;

д) орган державної влади;

4. вимоги прийнятності скарги в ЄСПЛ:

а) вичерпані всі внутрішньодержавні засоби правового захисту;

б) заявник є повнолітнім;

в) заявник є громадянином держави-порушника;

- г) подається скарга про порушення прав і свобод, які передбачені Європейською конвенцією про захист прав людини і основних свобод;
- д) подається скарга по закінченню шести місяців з дати винесення національними органами остаточного рішення у справі.

Література: [2, 46-51]

Змістовий модуль 3. Міжнародно-правові норми щодо посилення міжнародної безпеки

Тема 7. Міжнародно-правові засоби вирішення міжнародних спорів і конфліктів

1. Загальна характеристика інституту вирішення міжнародних спорів.
2. Узгоджувальні процедури і їх відмінність від судових процедур.
3. Міжнародний арбітраж: структура, функції, практика діяльності.
4. Міжнародний Суд ООН: структура, функції, підстави юрисдикції, практика діяльності.
5. Механізм мирного вирішення спорів міжнародними організаціями.

Темі рефератів:

1. Безпосередні переговори як головний початковий засіб вирішення міжнародних спорів. Переговори на вищому рівні і на міжнародних конференціях.
2. Добрі послуги та посередництво. Спільне і відмінне між ними.
3. Міжнародні третейські суди. Арбітражна процедура і правила арбітражного процесу.

Задачі.

1. Які, на вашу думку, переваги та недоліки різних способів вирішення міжнародних спорів: переговорів, посередництва, добрих послуг, примирення, арбітражу, міжнародної судової процедури? Який з способів

найбільше підходить для вирішення наступних спорів, пов'язаних з: встановлення кордонів між двома державами; торговим обігом між двома державами; захистом інвестицій; державною безпекою (одна держава звинувачує іншу державу в організації засилання найманців?)

2. У випадку якщо держава А не виконує рішення міжнародного третейського суду, чи можна примусити її виконувати його? Чи обов'язкове рішення третейського суду? На чому основана юридична сила такого рішення?

3. Баскський активіст і член іспанського парламенту Кастелс звернувся до Європейського суду з прав людини зі скаргою, що стосується його засудження за образу уряду, що виражалась в публікації статті, де уряд було звинувачено в підтримці чи мовчазному заохоченні озброєних угруповань басків.

Якими повноваженнями наділений Європейський суд з прав людини? Чи має він право розглядати індивідуальні скарги про порушення прав людини?

4. Держсекретар США М.Олбрайт осудила Росію і солідарні з нею країни за їх заяву про необхідність вирішення іракської проблеми дипломатичними методами.

Чи узгоджується точка зору Держсекретаря США з положеннями міжнародно-правових актів, що застосовуються до подібних ситуацій?

Які конкретні методи улагодження іракської проблеми можуть бути запропоновані в даній ситуації?

З дотриманням яких процедурних правил можуть бути використані методи урегулювання міждержавних непорозумінь в контексті положень Статуту ООН?

5. Частина 2 ст. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН надає Суду «вирішувати справу *ex aequo et bono* (по справедливості і добрій совісті), якщо сторони з цим згодні».

Що значить: вирішити спір по справедливості? Що таке справедливість? Якщо суд розбирає спір по справедливості, це означає, що: не повинні

застосовуватися норми права; необхідно спиратися на міркування здорового глузду; необхідно прийняти рішення, що задовольняє всі держави, які є сторонами спору; необхідно виходити з інтересів всього міжнародного співтовариства; необхідно спиратися на основні принципи права; необхідно розширено тлумачити норми міжнародного права?

6. Згідно з Договором, за яким створено Європейське Співтовариство, Суд ЄС компетентний розглядати позови про невиконання зобов'язань, про бездіяльність, про анулювання і про відшкодування шкоди.

Чи входить до компетенції Суду розгляд справи про порушення прав людини і основних свобод? Якщо так, то як в цьому випадку співвідноситься компетенція Суду ЄС і Європейського суду з прав людини?

7. При вирішенні міжнародного спору, пов'язаного з визначенням державного кордону, держави А і В звернулися з проханням про посередництво до Генерального секретаря ООН, який підготував свої висновки з цього питання. Паралельно Генеральна Асамблея ООН зробила запит по цій справі в Міжнародний Суд ООН. Міжнародний Суд ООН виніс консультативний висновок, який виявився таким, що суперечить думці Генерального Секретаря. Якому з рішень повинні слідувати сторони?

Література: [3, 5, 22-25]

Тема 8. Міжнародне кримінальне право

1. Поняття, предмет та система міжнародного кримінального права.
2. Принципи та джерела міжнародного кримінального права.
3. Міжнародний злочин та його ознаки. Міжнародно-правова відповідальність держави за міжнародні злочини.
4. Співробітництво держав у боротьбі зі злочинами міжнародного характеру та його основні міжнародно-правові форми.
5. Міжнародні кримінальні суди.

6. Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол).

Теми рефератів:

1. Конгреси ООН з попередження злочинності та поводження з правопорушниками.
2. Боротьба з рабством, работоргівлею та іншими формами торгівлі людьми.
3. Боротьба з міжнародним тероризмом.

Задачі.

1. Яка мета видачі злочинців: забезпечення ефективного покарання злочинця; виконання вимог міжнародної ввічливості; підтвердження поваги до системи правосуддя в іноземній державі; зменшення недовіри між державами; забезпечення універсальної справедливості?
2. В 1991 р. при виконанні тренувального польоту на військовому літаку МИГ-23 в Прибалтиці пілот встановив відмову системи управління. Після катапультивання пілота літак довільно продовжив політ, впав на території Бельгії, зруйнував житловий будинок, в результаті чого загинуло дві людини. Чи підлягає кримінальній відповідальності пілот літака – російський громадянин?
3. В Сінгапурі 23 вересня 1994 р. перед заходом сонця був страчений громадянин Голландії підприємець Йоханнес Ван Дамм, який звинувачувався в контрабанді наркотиків.

До останньої хвилини життя, відміряної 59-річному голландцю жорстким вироком суду за перевезення в Сінгапур 4,32 кг героїну, залишалась надія, що страта не відбудеться.

Сама королева Нідерландів Беатрикс, залишивши умовності, просила сінгапурського президента помилувати її підданого – винятковий жест для монархів. В долі приговореного до страти прийняли участь Всесвітня рада церков, яка просила сінгапурську владу пом'якшити покарання. За життя засудженого вступилась «Міжнародна амністія», яка звернулась з закликом

до своїх членів написати листа на захист Ван Дамма, а сотні голландців так і зробили, не очікуючи нічиїх закликів. Перелетівши через океан, смертника відвідав голландський міністр, що відав справами церкви. Міністр закордонних справ цієї країни поклявся в Гаазі: «Ми перевернемо кожен камінь на дорозі, яка веде до його звільнення!». Так і було: співробітники голландського посольства зробили все можливе, щоб добитись зміни вироку.

Але за сінгапурськими законами смертною карою караються злочини навіть менш тяжкі, ніж той, в якому було звинувачено голландця, який був заарештований в міжнародному аеропорту острівної держави ще в 1991 р.

Як завіряв на суді сам Ван Дамм, він не знав, що перевозив героїн. Однак на суддів не справило враження навіть більш суттєві обставини, які могли засвідчити його добропорядність: з'ясувалось, що він являвся поліцейським інформатором. За декілька днів до страти голландські спецслужби призналися в тому, що використали підприємця в якості таємного агента в операції по викриванню міжнародної мафіозної банди, інтереси якої лежали в наркобізнесі.

Які препарати розглядаються в контексті положень міжнародно-правових актів, що застосовуються, як ті, що підпадають під обмеження чи заборону, недотримання яких тягне за собою застосування відповідних кримінальних санкцій?

Які критерії об'єктивної сторони протиправного діяння, пов'язаного з наркотиками?

Які категорії суб'єктів права можуть бути притягнені до відповідальності за діяння протиправного характеру, пов'язані з наркотиками?

Як міжнародне право підходить до визначення мір покарання за скоєння протиправних діянь, пов'язаних з наркотиками, маючи на увазі ступінь суворості покарань та їх форми?

Чи можна визначити існуючі міжнародні структури, що здійснюють боротьбу зі злочинністю, пов'язаною з наркотиками, як систему міжнародних

органів, які діють скоординовано і тісно співпрацюють з національними правоохоронними органами?

4. Іванов П. К., громадянин України, в 1998 р. вчинив злочин на Україні. В 1999р. він отримав громадянство Росії. В 2000 р. від України надійшов запит про його видачу для притягання до кримінальної відповідальності.

Чи повинні державні органи Росії видати Іванова? Чи є той факт, що він являється громадянином Росії перешкодою для його видачі? Чи можлива процедура позбавлення Іванова громадянства і подальша видача? Чи існує можливість порушення кримінальної справи щодо Іванова на території РФ?

Література: [5, 70-76]

Змістовий модуль 4. Міжнародно-правові норми щодо регулювання співробітництва у світовому співтоваристві

Тема 10. Міжнародне економічне право

1. Поняття міжнародного економічного права.
2. Джерела, цілі і принципи міжнародного економічного права.
3. Суб'єкти міжнародного економічного права. Відповідальність держави і приватних осіб. Транснаціональні корпорації.
4. Система і правові інститути міжнародного економічного права.

Тема рефератів:

1. Транснаціональні корпорації та їх значення в міжнародному економічному праві.
2. Транснаціональна валютно-фінансова система.
3. Від Генеральної угоди про тарифи і торгівлю (ГАТТ) до створення Світової організації торгівлі (СОТ).
4. Договір про створення Економічного союзу (країн СНД) від 24 вересня 1993 р.

Задачі.

1. В 1951 р. іранський меджліс (парламент) прийняв два закони про націоналізацію нафтової промисловості в Ірані. Негайно після націоналізації 8 травня 1951 р. Англо-Іранська нафтова компанія почала вимагати від іранського прем'єр-міністра, щоб це питання у відповідності зі ст. 22 концесійного договору 1933 р. було вирішено арбітражним шляхом. Іранський міністр фінансів у своїй відповіді на цей лист підкреслив, що: 1) право націоналізації витікає з суверенітету кожної держави; це право використовували багато держав, в тому числі і уряд Великобританії; 2) приватна угода (концесія) не може перешкоджати здійсненню цього права, оснований на нормах міжнародного права; 3) націоналізація нафтової промисловості в Ірані є результатом здійснення суверенного права іранського народу; це питання не може бути предметом арбітражного розгляду в будь-якому арбітражному органі.

Оцініть доводи Ірану з точки зору їх відповідності міжнародному праву.

2. Громадянин України здавав в оренду власну яхту в м. Майамі (США). З приводу доходів, отриманих від оренди судна, між ним та українським податковим органом виник спір: чи доход це від нерухомого майна чи прибуток від комерційної діяльності, і яка з країн має право обкладати податком такі види доходів. Громадянин відстоює думку, що дохід від оренди яхти підлягає оподаткуванню в США, український податковий орган – протилежну думку.

Вирішіть спір.

Який принцип оподаткування нерухомого майна в більшості угод про запобігання подвійного оподаткування? Підтвердіть його доцільність.

3. Держава А встановила по відношенню до держави В особливі економічні преференції, що містять 20%-ві зниження митних зборів відносно загального їх рівня. Компанія, що виготовляє комп'ютери, зареєстрована на території держави С, відкрила на території держави В дочірню фірму, яка збирає комплектуючі і експортує вже готові комп'ютери в державу А.

Яка держава повинна вважатися країною походження товару? Відповідно за якою ставкою повинен оподатковуватись цей товар? Які заходи державної політики можуть бути застосовані для усунення подібних ситуацій?

4. Арбітражний комітет Світової організації торгівлі (СОТ) підтримав 7 квітня 1999 р. позицію США, згідно якої Європейський союз порушує принципи міжнародної торгівлі. Таким чином, США отримали міжнародне підтвердження своєму рішенню про введення в дію додаткових податкових зборів з ряду європейських товарів. Ця ідея було озвучена Вашингтоном ще третього березня і викликана необхідністю компенсації фінансових втрат, які несуть американські постачальники бананів на ринок Європи через різні перепони. Іноді податкова надбавка на американські банани досягала 100%. Тепер США будуть стягувати додаткові податкові збори з цілого ряду європейських товарів, зокрема, з шотландських кашемірових джемперів, французьких сумочок і кави німецького походження. Всього ж на користь американської скарбниці будуть додатково стягуватися 191,4 млн. дол. на рік.

Які основні цілі і задачі СОТ?

Чи є обов'язковим для сторін рішення Арбітражного комітету СОТ?

Яка процедура оскарження рішення Арбітражного комітету?

Література: [3, 64-69]

Тема 11. Міжнародне морське право

1. Поняття та джерела міжнародного морського права.
2. Внутрішні морські води і їх правовий режим.
3. Правовий режим територіального моря.
4. Прилегла зона та її правовий режим.
5. Континентальний шельф. Виключна економічна зона.
6. Міжнародно-правовий режим відкритого моря.

7. Міжнародний район морського дна. Міжнародні канали.

Теми рефератів:

1. Міжнародний район морського дна і його режим за Конвенцією ООН 1982 р. Концепція спільної спадщини людства щодо нього. Міжнародний орган по морському дну.
2. Міжнародна морська організація (ІМО): цілі, структура органів, повноваження.

Задачі.

1. В 1988 р. есминець «Керон» і крейсер «Йорктаун» ПМС США зайшли в радянське територіальне море в Чорному морі в районі південного берегу Криму. На попереджувальні сигнали, які завчасно подавав радянський прикордонний корабель, про наближення до Державного кордону СРСР американські кораблі не реагували і увійшли в територіальне море СРСР на значну відстань.

В своєму протесті МЗС СРСР «відповідальність за вчинену провокацію», яка призвела до зіткнення двох військових кораблів, поклало на США. У відповідь на це представниками держдепартаменту США і Пентагону було заявлено, що американські кораблі здійснювали право мирного проходу, яке відповідає міжнародному праву.

Що включає в себе право мирного проходу через територіальне море?

Чи передбачає воно попереднє повідомлення чи дозвіл прибережної влади?

Чи повинні іноземні кораблі дотримуватись вимог прибережної держави здійснювати мирний прохід морськими коридорами?

2. 17 травня 1991 р. Фінляндія звернулась до Міжнародного Суду ООН з претензією до Данії. Датський уряд приступив до реалізації проекту створення мосту над міжнародною протокою Великий Бельт. Води Великого Бельта перекриті територіальними водами Данії; його правовий режим визначається Копенгагенським трактатом 1857 р. і Королівською постановою 1976 р. (Данія), що передбачають свободу судноплавства через дану протоку.

Реалізація цього проекту в його початковому вигляді означала б закриття Балтійського моря для суден, висота яких перевищує 65 метрів і до яких відносяться, зокрема, нафтові платформи, споруджені у Фінляндії.

Уряд Фінляндії просив Суд встановити: 1) що існує право вільного проходу по Великому Бельту, яке поширюється на будь-які фінські кораблі; 2) що це право поширюється на будь-які типи суден, в тому числі і на нафтові платформи; 3) що спорудження Данією мосту, так як це заплановано, не сумісно з правом вільного проходу; 4) що Данія і Фінляндія повинні приступити до переговорів в цьому питанні з метою гарантування права проходу через протоку Великий Бельт.

Дайте оцінку вимогам Фінляндії. Чи обґрунтовані її претензії? Який режим проходу через міжнародну протоку?

3. Британська компанія «Шелл» відмовилась від планів поховання в водах Атлантики гігантської нафтової платформи, що відпрацювала строк. В поширеній заяві компанії вказується, що вона буде вимагати від влади дозволу на демонтаж платформи на березі. Це рішення, як зазначено в заяві, прийнято в зв'язку з протестами проти морського поховання з боку ряду західноєвропейських держав. Активні дії проти затоплення платформи вчиняли також члени міжнародної екологічної організації «Грінпіс». За її даними, в танках платформи знаходяться ще тисячі тон нафти, яка може заподіяти серйозну шкоду навколишньому середовищу.

Який правовий режим використання штучних островів, установок і споруд закріплений діючими нормативними актами?

Чи співпадає юридичний статут морських штучних островів, установок і споруд зі статусом островів природного походження?

Які вимоги пред'являються нормативними актами до власника штучних островів, установок і споруд після закінчення їх використання в плані забезпечення безпеки мореплавства і екологічної безпеки?

4. Чи можна вважати піратством дії чеченських бойовиків, що захопили російське судно і вимагають під загрозою життя заручників припинення війни в Чечні?

5. Виберіть підстави для здійснення права на огляд іноземного судна в відкритому морі: 1) військові маневри; 2) піратство; 3) плавання зі зброєю на борту; 4) перевезення наркотичних засобів.

6. В 1946 р. морське судно «Asya» покинуло один з портів і направилось в напрямку Палестини, маючи на борту декілька сотень нелегальних емігрантів. Коли судно вперше зустрів у відкритому морі англійський військовий корабель, на ньому взагалі не було піднято ніякого прапора. Однак скоро на судні з'явився турецький прапор, який пізніше був замінений на сіоністський. Оскільки на судні не виявилось ніяких документів, які б підтверджували його національну приналежність, воно було відконвойоване в порт Хайфу, де постановою Верховного суду Палестини було конфісковано на користь уряду Палестини.

Яка держава за сучасним міжнародним морським правом здійснює юрисдикцію і контроль над морським судном у відкритому морі?

Які вимоги пред'являє міжнародне право до суден, які плавають у відкритому морі?

Які умови повинні бути виконані по відношенню до морського судна, перш ніж йому буде надано право плавати під прапором певної держави?

Які постанови міжнародно-правових актів визначають порядок зміни судном свого прапору?

В чому зміст принципу реального зв'язку в сучасному міжнародному праві?

Чи можна інкримінувати капітану судна перевезення на ньому «нелегальних емігрантів» в контексті положень нині діючих міжнародних нормативних актів?

Література: [9, 53-57]

Тема 12. Міжнародне повітряне та космічне право

1. Поняття та джерела міжнародного повітряного права. Основні принципи міжнародного повітряного права.
2. Міжнародні польоти в межах державної території. Свобода польотів в міжнародному повітряному просторі.
3. Міжнародні авіаційні організації.
4. Відповідальність в міжнародному повітряному праві.
5. Міжнародне космічне право та його джерела. Основні принципи космічної діяльності.
6. Правовий режим космічного простору та небесних тіл. Права та обов'язки держав при здійсненні космічної діяльності.
7. Міжнародні космічні організації.
8. Особливості міжнародно-правової відповідальності в космічному праві.

Задачі.

1. Уряд США виплатив Ірану компенсацію за збитий американськими військовими в 1988 р. іранський пасажирський літак. Обов'язок відшкодування заподіяної шкоди і сума були визначені рішенням Міжнародного суду ООН в сумі , що перевищує 100 млн. дол.

В Ірані цю компенсацію отримують родичі загиблих і державна авіакомпанія «Іран еір». За кожного годувальника сім'ї отримують по 300 тис. дол., а за решту – по 150 тис., на що виділено 62 млн. дол., а близько 40 млн. дол. вважаються виплатою за знищеного лайнера.

Аеробус, який впав в води Перської затоки 3 червня 1988 р., був під час польоту над відкритим морем збитий ракетою з корабля ПМС США, який помилково прийняв його за військовий літак.

Як в правовому відношенні підрозділяється повітряний простір в залежності від юридичного статусу наземного простору, над яким він знаходиться?

Який обсяг повноважень держави в частині правового регулювання використання повітряного простору, розташованого над його територією?

Який обсяг повноважень держави щодо використання повітряного простору, розташованого за межами їх територіальних володінь?

Який правовий зміст поняття «регулярні повітряні сполучення», «нерегулярні польоти» і «повітряний каботаж»?

В яких частинах повітряного простору і з дотриманням яких умов держави можуть встановлювати заборонені зони?

Якими правами і обов'язками наділяються держави по відношенню до повітряних суден, що терплять аварію, і здійснення розслідування випадків з такими судами?

Які принципи встановлені міжнародним правом для відшкодування шкоди, заподіяної повітряним судном третіми особами?

Як співвідносяться дії ПМС США, що призвели до загибелі іранського літака над Перською затокою, з відповідними положеннями нормативних актів?

2. Чехословаччина 22 лютого 1956 р. направила ноту протесту до Міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО) з приводу запуску комітетом «Вільна Європа» з Баварії (ФРН) в напрямку Польщі, Угорщини і Чехословаччини повітряних куль з листівками антиурядового змісту. В цій ноті чехословацька сторона заявила, що такі дії грубо порушують положення ст. 1 і 8 Конвенції про міжнародну цивільну авіацію 1944 р.

Чи є повітряні кулі повітряними суднами в юридичному значенні?

Яка юридична природа і статус повітряного простору, розташованого над сухопутною і водною територією держави?

Кваліфікуйте дії комітету «Вільна Європа» за сучасним міжнародним правом.

3. Ізраїльські винищувачі 10 серпня 1973 р. вторглися в ліванський повітряний простір і змусили ліванський літак «Каравела» з 74 пасажирами і 8 членами екіпажу на борту, який здійснював політ з Бейруту в Багдад, змінити курс і здійснити посадку на ізраїльському військовому аеродромі

поряд з м. Хайфи. Такими діями влада Ізраїлю намагалась захопити деяких керівників Національного фронту визволення Палестини, яких на борту літака не виявилось.

Вкажіть, які норми і принципи міжнародного права були порушені.

Чи підпадає ця ситуація під дію Конвенції про боротьбу з незаконним захватом повітряних суден 1970 р, Монреальської конвенції про боротьбу з незаконними актами, які направлені проти безпеки цивільної авіації 1971 р.?

Які засоби впливу може застосувати держава по відношенню до іноземного військового повітряного судна, яке здійснило несанкціоноване вторгнення в його повітряний простір?

4. Денніс Хоуп, 49-річний підприємець з Каліфорнії, оголосив себе на початку 1997 р. власником Сонячної системи, всіх планет та їх супутників, включаючи і супутник Землі – Місяць. Перед цим він направив послання про намір приватизувати «нічії небесні тіла» на адресу ООН, Білого дому в Вашингтоні і Кремля в Москві. Відповіді він не отримав. Потім Д.Хоуп відкрив власну контору під назвою «Місячне посольство» і став продавати ділянки своєї «власності».

Чи допустима така діяльність з точки зору міжнародного права?

5. Чи порушується міжнародне космічне право:

- 1) використанням супутників військового зв'язку;
- 2) розгортанням в космосі лазерних установок, призначених для протиракетної оборони;
- 3) розміщенням на небесних тілах радіоактивних матеріалів;
- 4) облаштуванням центру протиповітряної оборони на Місяці, у відкритому космосі, на Марсі;
- 5) використанням військових спеціалістів для будівництва бази на Місяці;
- 6) заподіянням шкоди майну громадянина держави А, в результаті падіння космічного апарату держави Б;
- 7) виводом на орбіту ядерних установок.

6. За допомогою супутника держава А виявила на території держави Б багате родовище селітри. Не доводячи до відома ні державу Б, ні міжнародну спільноту в цілому, держава А орендувала цю ділянку у держави Б за невелику суму і приступила до експлуатації родовища.

Чи порушують подібні дії міжнародне космічне право? Міжнародне економічне право?

Література: [1, 3, 60-63]

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Міжнародне право: навч. посіб К.: ЦУЛ, 2014
2. Тимченко Л.Д., Кононенко В.П. Міжнародне право: підручник. К.: Знання, 2012
3. Овчаренко В.Н., Теліпка Т.І. Міжнародне право.-К., 2010
4. Антонович М.В. Міжнародне публічне право . – К., 2011
5. Буткевич В.Г. Міжнародне право. Основи теорії. К. 2004.
6. Черкес М.Ю. Міжнародне право. Підручник. – К., 2011.
7. Мацко А.С. Міжнародне право. – К., 2005
8. Лукашук И.И. Международное право в 2 т. Учебник. – М., 2001
9. Міжнародне публічне право / За заг ред. Репецького В.М. – К.: Знання, 2012.
10. Тимченко Л.Д. Международное право. Учебник. – Х., 2009.

Додаткова:

11. Зайцева О.Г. Международные организации: принятие решений. – М., 2008
12. Ковалева Т.М. Правотворчество международных организаций. – Калининград, 2009

13. Коваленко И.И. Международные неправительственные организации. – М., 2012
14. Кривчикова Э.С. Главные органы ООН. – М., 2003
15. Кривчикова Э.С. Основы теории права международных организаций. – М., 2005
16. Крылов Н.Б. Принципы участия государств в системе ООН. – М., 2012
17. Крылов Н.Б. Правотворческая деятельность международных организаций. – М., 2008
18. Анисимов Л.Н. Международно-правовые средства разрешения международных споров (конфликтов). – Л., 2014
19. Беджуан М. Международный Суд ООН: прошлое и будущее. – Московский журнал международного права. – 2012.
20. Кожевников Ф.И., Шармазанашвили Г.В. Международный Суд ООН. – М., 2011
21. Лазарев С.Л. Международный арбитраж. – М., 2010
22. Левин Д.Б. Принцип мирного разрешения международных споров. – М., 2013
23. Пушмин Э.А. Мирное разрешение международных споров. – М., 2012
24. Шатуновский С.В. Развитие средств и методов мирного урегулирования споров. – Московский журнал международного права. – 2013
25. Энтин М.Л. Международные судебные учреждения. – М., 2006
26. Венская конвенция о праве международных договоров. Комментарий. Сост. и автор комментария Талалаев А.Н. – М., 2013
27. Дружков М.П. Заключение международных договоров в рамках и под эгидой международных организаций. – К., 2013
28. Захарова Н.В. Выполнение обязательств, вытекающих из международного договора. – М., 2010
29. Каламкарян Р.А. Фактор времени в праве международных договоров. – М., 2008
30. Шуршалов В.М. Право международных договоров. – М., 2009

31. Блищенко И.П. Дипломатическое право. – М., 2003
32. Бобылев Г.В., Зубков Н.Г. Основы консульской службы. – М., 2014
33. Ганюшкин Б.В. Дипломатическое право международных организаций. – М., 2013
34. Ильин Ю.Д. Основные тенденции в развитии консульского права. – М., 2007
35. Ковалев А.А. Привилегии и иммунитеты в современном международном праве. – М., 2012
36. Даниленко Г.М. Международная защита прав человека. – М., 2014
37. Дженіс М., Кей Р., Бредлі Е. Європейське право у галузі прав людини. – К., 2007
38. Мицик В.В. Права людини у міжнародному праві: міжнародно-правові механізми захисту: підручник для вузів. - К., 2010.
39. Европейский Суд по правам человека. Избранные решения. В 2 т. – М., 2009
40. Игнатова И.В. Механизм реализации Европейской конвенции о защите прав и основных свобод. – Государство и право. – 2007.
41. Карташкин В.А. Международная защита прав человека. – М., 2012
42. Международные акты о правах человека. Сборник документов. – М., 2006
43. Мюллерсон Р.А. Права человека: идеи, нормы, реальность. – М., 1999
44. Права человека. Учебник / Отв. ред. Е.А. Лукашева. – М., 2011
45. Энтин М.Л. Международные гарантии прав человека. Опыт Совета Европы. – М., 2002
46. Арцибасов И.Н. Международное право (законы и обычаи войны). – М., 2014
47. Баймуратов М., Гараджаев Д. Международное гуманитарное право и его имплементация в законодательство Украины. – Юридический вестник. – 1998. - №4.
48. Котляров И.И. Международно-правовое регулирование вооруженных конфликтов / Военное право. – М., 2012

49. Міжнародні відносини ХХ століття: Навчальний посібник / О.А.Коппель, О.С. Пархомчук, 4-е видання. – К.: ФАДА, ЛТД, 2009
50. Пустогаров В.В. Международное гуманитарное право. – М., 2012
51. Тиунов О.И. Международное гуманитарное право. – М., 2008
52. Анцелевич Г.А., Высоцкий А.Ф., Демиденко В.В., Щипцов А.А. Современное морское право и практика его применения Украиной. – К., 2013
53. Бекашев К.А., Волков А.А., Каргополов С.Г. Морское и рыболовное право. – М., 1997
54. Василенко В.А., Высоцкий А.Ф., Рыбальчик Д.Э. Международное морское право. – К., 2006
55. Молодцов С.В. Международное морское право. – М., 2012
56. Мировой океан и международное право. В пяти книгах. – М., 2011
57. Открытое море. Международные проливы. Архипелажные воды. – М., 2013
58. Дікарєв О.І. Міжнародне енергетичне право в тріаді відносин та джерел: Авториф. дис. на здоб. наук. ступ. д-ра наук в галузі права К.: 2015
59. Балюк Г.І. Ядерне право України: стан і перспективи розвитку (прав, аспекти радіоекології). — К., 1996
60. Колосов Ю.М., Сташевский С.Г. Борьба за мирный космос. Правовые вопросы. – М., 2009
61. Международное воздушное право. – Кн.1. – М., 2012.
62. Международное космическое право / Отв. ред. Г.П. Жуков и Ю.М. Колосов. – М., 2007
63. Сапрыкин Ф.И. Международно-правовые проблемы использования воздушного пространства государств-участников СНГ. – Московский журнал международного права. – 2008, № 4 . С 5-11
64. Румянцев А.П. Міжнародна економіка: підручник. – К.: Знання, 2009.
65. Фолішин С.В., Румянцев А.П., Циганов С.А. та ін. Міжнародна економіка / За ред. С.В. Фолішина. – Львів: Новий світ, 2011

- 66.Опришко В.Ф. Міжнародне економічне право і процес: монографія К.: Парламентське видавництво, 2014
- 67.Скринька Д.В. Право Світової організації торгівлі: Підручник. / Бібліотека кафедри міжнародного права. - К.: Видавничий дім «Промені», 2010.
- 68.Шнирков О.І., Заблоцька Р.О. Міжнародні економічні відносини: конспект лекцій. 3-тє вид. – Дніпропетровськ, 2012
- 69.Онїщик Ю.В. Міжнародне співробітництво у боротьбі з фінансовими правопорушеннями: навч. посіб К.: Алерта, 2016
- 70.Галенская Л.Н. Международная борьба с преступностью. – М., 2014
- 71.Галенская Л.Н. Сотрудничество государств в борьбе с преступностью. Правовые проблемы. – Л., 2011
- 72.Звирбуль В.К., Шупилов В.П. Выдача уголовных преступников. – М., 2012
- 73.Карпец И.И. Международная преступность. – М., 2011
- 74.Каюмова А.Р. Международное уголовное право (Становление и современные тенденции развития). – Казань, 2009
- 75.Международное уголовное право / Отв. ред. В.Н. Кудрявцев. – М., 2014.
- 76.Панов В.П. Сотрудничество государств в борьбе с международными уголовными преступлениями. – М., 2012.
- 77.Киселев И.Я. Международное право и труд.-М., 2005
78. Аметистов Э.М. Международное право и труд., М.- 1982
79. Гусов К.Н., Курилин М.Н. Международное регулирование труда. М.- 2008

МАУП